

**ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİNİN
KURULUŞUNDA TARİHSEL SÜREÇ VE BM GÜVENLİK
KONSEYİNİN ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİNİN
İŞLEYİŞİ ÜZERİNDEKİ YETKİLERİ**

Arş. Gör. Süleyman Emre ZORLU*

**THE HISTORICAL PROCESS IN THE
ESTABLISHMENT OF THE INTERNATIONAL
CRIMINAL COURT AND THE AUTHORITIES OF THE
UN SECURITY COUNCIL ON THE INTERNATIONAL
CRIMINAL COURT'S FUNCTIONING**

ÖZET

Uluslararası mahkeme kavramı genel olarak devletlerarasındaki uyuşmazlıkları çözmekle görevlendirilmiş bir yargı organını ifade etmekle beraber devletlerarasında yapılan bir antlaşmayla veya uluslararası örgüt kararıyla kurulan, bağlayıcı kararlar verme yetkisine sahip olan bağımsız yargı organını ifade etmektedir. Silahlı çatışma gerçekleşmeden uluslararası hukuk kişileri arasındaki uyuşmazlıkların diplomatik çözüm yollarına ek olarak, uluslararası mahkemeler

* Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Tarihi Anabilim Dalı
Araştırma Görevlisi İletişim: s.emrezorlu@hotmail.com

aracılığıyla çözümlenmesi, dünya barışının ve uluslararası güvenliğin sağlanmasında çok önemli bir yere sahiptir.

Uluslararası ceza mahkemesi aynı zamanda bu fonksiyonuyla uluslararası alanda barışın sağlanmasında çok büyük bir rol oynayacaktır. Elbette Uluslararası Ceza Mahkemesinin bu çok önemli yetkisinin ve işlevinin yanında küresel güç odaklarından tamamen bağımsız ve özerk bir yapı olduğu da söylenemez. Ancak en azından son çare olan savaş durumundan önce devletlerarasında bir anlaşma zemini de sağlayabileceği açıktır. Unutulmamalıdır ki tarihte gerçekleşen büyük savaşları küçük olaylar tetiklemiştir.

Bu çalışmamızda Öncelikle Uluslararası Ceza Mahkemesinin tarihsel sürecinden bahsedilecek ve Uluslararası Ceza Mahkemesinin İşleyişi üzerine bilgiler verilerek BM Güvenlik Konseyinin Uluslararası Ceza Mahkemesinin işleyişi üzerindeki yetkileri ifade edilecektir.

ANAHTAR KELİMELEER: *Uluslararası Mahkeme, Uluslararası Ceza Mahkemesi, BM Adalet Divanı, İnsan Hakları, BM Güvenlik Konseyi*

ABSTRACT

The concept of an international court, in general, refers to a judicial body tasked with resolving conflicts between states as well as international court, established by a treaty or an international organization with a decision made between the state, which represents the independent judicial body authorized to issue binding decisions. Realization of armed conflict, international law of conflicts between people, be resolved through international courts, maintenance of international peace and security in the world has a very important place.

International criminal court, is also in ensuring peace in the international arena with this function will play a very big role. Of course, this is a very important beside the powers and functions of the International Criminal Court, said that there is a completely independent and autonomous from global powers. But it is clear at least can provide the ground for an agreement between the state before the state of war as a last resort. It must be remembered that great battle that took place in history has triggered small events.

In this study, First to be mentioned in the historical process of the International Criminal Court and giving information on the functioning of the International Criminal Court and finally The UN Security Council, the authority that will be expressed on the functioning of the International Criminal Court.

KEYWORDS: *International Court, International Criminal Court, UN Court of Justice, Human Rights, UN Security Council.*

GİRİŞ

Devletlerin uluslararası sorumlulukları, uluslararası hukukun temel konularından birisidir. Bu sorumluluk bir devletin başka bir devlete karşı giriştiği uluslararası haksız faaliyetler sonucunda ortaya çıkmaktadır. Uluslararası sorumluluk kavramı, uluslararası yükümlülüklerin ihlali ve bu ihlalin doğurmuş olduğu zararın tazmini üzerine kuruludur.

Devletlerin uluslararası sorumluluğunu yerine getirmemelerinin hukuki bir karşılığı, yaptıkları veya yapmadıklarının cevabı, hukuka aykırılık kavramı içerisinde değerlendirilir. Her hukuka aykırılığın karşılığı hukuki yaptırımdır. Bu yaptırım cezai olabileceği gibi mevcut hukuk düzeninin tanımaması da olabilir. Devletlere bu hukuki yaptırımları uygulayacak uluslararası nitelikte bir organ gereklidir.

Uluslararası bir niteliğe sahip olan bir uluslararası ceza mahkemesi devletlerarasında gerçekleşen kural ihlallerine gereken yargılama ve yaptırımı uygulamakla uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması aracı olabilir. Uluslararası hukuk kişileri arasındaki uyuşmazlıkların silahlı çatışma olmaksızın uluslararası mahkemeler yolu ile çözümlenmesi dünyanın sıhhati için de son derece önemlidir. Zira insanoğlunun tek evi dünyadır. Günümüzde başta atom bombası olmak üzere son derece gelişmiş kitle imha silahlarının, belirli sayıdan fazla kullanımı ile insanoğlunun mavi gökyüzünü uzun bir süre göremeyeceği bilinmektedir.

Uluslararası ceza mahkemesi, uluslararası alanda barışın sağlanmasında büyük bir rol oynayabilir. Elbette Uluslararası Ceza Mahkemesinin bu çok önemli yetkisinin ve işlevinin yanında küresel güç odaklarından tamamen bağımsız ve özerk değildir. Ancak en azından son

çare olan savaş durumundan önce devletlerarasında bir anlaşma zemini de sağlayabileceği açıktır. Unutulmamalıdır ki Birinci Dünya Savaşı'nda olduğu gibi gerçekleşen büyük savaşları küçük olaylar tetiklemiştir.

Bu çalışmamızda Uluslararası Ceza Mahkemesinin kuruluş aşamasına kadarki tarihsel sürece değinildikten sonra Uluslararası Ceza Mahkemesinin İşleyişi üzerine bilgiler verilerek BM Güvenlik Konseyinin Uluslararası Ceza Mahkemesinin işleyişi üzerindeki yetkileri ele alınmıştır.

Ş1. TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE ULUSLARARASI CEZA MAHKEMELERİ

I- GENEL OLARAK

Kronolojik olarak bir uluslararası antlaşma aracılığı ile kurulması düzenlenen ilk uluslararası mahkeme “Uluslararası Zoralmı Mahkemesi” olmuştur.¹ Ancak mahkemenin hukuksal dayanağını oluşturan “Uluslararası Zoralmı Mahkemesi Sözleşmesi” yürürlüğe girmediğinden mahkeme ölü doğmuş bir mahkeme olarak kalmıştır.²

Hukuki olarak varlık kazanmış ilk uluslararası mahkeme ‘Orta Amerika Adalet Divanı’dır. Divan 10 yıllık süre için kurulmuş ve bu süre içerisinde faaliyet göstermiştir. Biri faaliyete geçememiş, diğeri bölgesel ve geçici nitelikteki bu iki denemeden sonra düzenli faaliyet gösteren ilk uluslararası mahkeme olan “Milletler Arası Daimi Adalet Divanı” Milletler Cemiyeti bünyesinde kurulmuştur. Divan 15.02.1922 tarihinde faaliyete başlamış ve 18.04.1946 tarihinde faaliyetine son verilmiştir. Milletlerarası Daimi Adalet Divanının faaliyete son verilmesiyle bu mahkemenin yerini Birleşmiş Milletler antlaşmasıyla kurulan ‘Uluslararası Adalet Divanı’ almıştır.³

Bir Uluslararası ceza mahkemesi fikrinin son iki yüz elli yılı saymazsak pek de gelişmediği görülmektedir. İnsanlık bu zaman

¹ PAZARCI, Hüseyin, **Uluslararası Hukuk**, Ankara, 2006, s.468.

² KILIÇ, Ali Şahin, Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Devletlerin Egemenliği Üzerine Ulusal Egemenlik Odaklı Bir İnceleme, **AÜHFD**, 2009, C. 58, s. 3, s. 619

³ KILIÇ, s. 619.

diliminde genellikle savaşlar katliamlar ve soykırımlarla büyük acılar çekerek gelişimini devam ettirmeye çalışmıştır. Sürekli devam eden savaşlar birçok medeniyetin yok olmasına savaşlar sonucu işlenen suçlar insanlarda kin, nefret ve intikam duygusunun hakim olmasına yol açmıştır.⁴ Bu nedenle uluslararası nitelikteki suçları yargılayacak bir mahkeme oluşturma düşüncesi uluslararası hukukta her zaman canlı kalmıştır. Bu süreçteki ilk mahkeme 1474 yılında Almanya'nın Breisach kentinde kurulan Roma-Germen İmparatorluğu mahkemesidir. Mahkeme Alman İmparatoru Peter Von Hagenbach'ı, askerine sivil halkın ırzına geçilmesi, öldürülmesi ve yağma yapılması için emirlerde bulunduğu gerekçesiyle mahkum etmiştir.⁵

Kişilerin savaşta işledikleri suçlar nedeniyle uluslararası bir platformda yargılanmaları gerektiği, 1899 ve 1907 La Haye konferansları sonucunda imzalanan sözleşmelerde de çeşitli hükümlerle yer almıştır.⁶

Uluslararası bir ceza mahkemesinin eksikliği Birinci Dünya Savaşı sonrasında kendini yeniden hissettirmiş ve bu fonksiyonu icra edecek bir mahkemenin kurulması fikri yeniden gelişmiştir. Bu doğrultuda Versailles antlaşmasınının 227. maddesi özel bir Uluslararası Ceza Mahkemesinin kurulmasını ve Alman İmparatoru İkinci Wilhelm'in bu mahkemede yargılanmasını öngörmüştür. Ancak Kaiser Wilhelm'in Hollanda'ya kaçması ve Hollanda'nın iade taleplerini reddetmesi ile mahkeme faaliyete geçememiştir.⁷

⁴ “Tarih boyunca gerçekleşen savaşlarda galip devletler Napolyon’un yaptığı gibi mağlup devlet başkan veya yöneticilerini hızlı bir yargılama sonucu idam ederek veya bazen sürgün ederek adaleti yerine getirdiklerini iddia etmişlerdir.”; KLABBERS, Jan, *İnternational Criminal Law, International Law*, New York, 2013, s. 219.

⁵ TÖNGÜR, Ali Rıza, *Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kapsamı ve Yargılama Hukuku*, İstanbul, 2005, s. 4.

⁶ “Uçakların kanun dışı ele geçirilmesinin önlenmesi hakkında La Haye sözleşmesi Türkiye tarafından 23. 03.1950 tarih ve 5630 sayılı kanun ile onaylanması uygun bulunmuş ve 29. 03.1950 tarih ve 7469 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.”ÖNOK, R. Murat, *Tarihi Perspektifiyle Uluslararası Ceza Divanı*, Ankara, 2003, s. 2.

⁷ TÖNGÜR, s. 5; KILIÇ, s. 619.

Bu gelişmelerden sonra 1939 yılına kadar uluslararası niteliğe sahip bir ceza mahkemesi kurulması düşünce ve gayretleri sona ermemiştir. Milletler Cemiyetinin uluslararası ceza alanında yetkili olmak üzere bir mahkeme kurulması doğrultusunda çabaları olmasına rağmen bu çabalar birinci Dünya Savaşı bitimine çok yakın olması nedeniyle sonuçsuz kalmıştır. Ayrıca 1934 yılında Fransa'ya resmi ziyaret amacıyla giden Yugoslavya Kralı I. Alexandre ve Fransız dışişleri bakanına yapılan suikast, soğuyan uluslararası ceza mahkemesi fikrini yeniden gündeme getirmiş, bunun hemen sonrasında 16 Kasım 1937 tarihinde, Milletler Cemiyeti tarafından “Tedhişçiliğin önlenmesine ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme” ile öngörülen “Uluslararası Tedhiş Suçlarını Cezalandırmakla Görevli Uluslararası Ceza Divanının Kurulmasına Dair Antlaşma” kabul edilmiş ancak bu antlaşmalar II. Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine uygulanamamıştır.⁸

Yirminci yüzyıla gelindiğinde insanlık daha önce karşılaşmadığı bir durumla karşı karşıya kalmıştır. Dünya, tarihinin en dehşetli savaşları Birinci ve İkinci Dünya savaşlarının yıkıcı etkisiyle sarsılmış, eskiden sadece yerel bazda gerçekleşen savaşlar, hammadde ihtiyacı, gelişen teknoloji ve artan nüfus nedeniyle çok kolay sıçramaya başlamıştır. Ayrıca Kimyasal ve Atom bombası gibi kitle imha silahları ile evlerinde oturan yüzbinlerce kişi bir anda katledilmiştir. Bu iki dünya savaşının temel sebebi devletlerin egemenlik sahasını genişletme isteğidir. Tüm bu acı veren olaylardan sonra devletler egemenlik haklarını yirminci yüzyılın ikinci yarısına kadar sınırlandırmak istememişler ancak tekrar bir dünya savaşı riskini de almak istememişlerdir. Bu nedenle ilk büyük tavizler Avrupa birliğinin temelini atan antlaşmalar olmuş ve Avrupa tek devlet olma yolundaki sürece girmiştir. Günümüzde Avrupa devletleri eski savaş tecrübelerinin etkisiyle bu süreçte gerekli adımları atmaya devam etmektedir.⁹

Ceza hukuku alanında faaliyet gösteren uluslararası mahkemelerin ilk örnekleri İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan Nuremberg Askeri Ceza Mahkemesi ve Tokyo Uzak-doğu Uluslararası

⁸ TEZCAN, Durmuş, Uluslararası Suçlar ve Uluslararası Ceza Divanı, **Hukuk Kurultayı**, Ankara, 2000, c.1, s. 273; TÖNGÜR, s. 5.

⁹ TÖNGÜR, s. 4.

Askerî Ceza Mahkemeleridir. Bunlardan sonra Birleşmiş Milletler bünyesinde kurulan ‘Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi’ ve Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi’ tarihsel süreç içerisinde kurulan uluslararası ceza mahkemelerinin diğer örnekleridir. Ruanda ve Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemeleri, evrensel ceza hukuku ilkelerinden “kanunilik” ve “tabii hakim” ilkelerini ihlal ettikleri görüşüyle eleştirilmiştir. Ancak 2. Dünya Savaşı sonucunda kurulan savaş mahkemeleri gibi sadece galip devletlerin menfaatlerini koruyan, diğer bir deyişle tarafsızlıkları şüphe arz ettiğinden, uluslararası toplum bakımından daha kolay kabul görmüş mahkemelerdir.¹⁰ Bunların yanında bir de uluslararası hale getirilmiş Doğu Timor, Kamboçya, Sierra Leone ve Kosova Ceza mahkemeleri söz konusudur. Bu mahkemeler uluslararası nitelik taşımakla beraber karma bir statüye sahiptir.¹¹

II- NUREMBERG ULUSLARARASI ASKERİ CEZA MAHKEMESİ

İkinci Dünya Savaşı daha bitmeden insanlığın maruz kaldığı soykırımlar, yargısız infazlar, zulümler ve ağır insancıl hukuk ihlalleri karşısında henüz savaş bitmeden, suçluların yargılanması gereği vurgulanmıştır. Avrupanın belli başlı şehirleri gece gündüz ayrımı yapılmadan bombalanmış, bombardımanlar askeri ve sivil yerleşim yerlerinde hem maddi hem de manevi zararlar vermiştir. II. Dünya Savaşı sırasında meydana gelen soykırım ve savaş suçları, uluslararası toplumda, bu suçları planlayan ve uygulayanların yargılanması konusunda ciddi bir kamuoyu desteği almıştır.¹²

Almanya’da iktidarı demokratik usullerle devralan Naziler 1933 yılında mevcut demokratik yapıya son vererek muhalefet partilerini ortadan kaldırdılar. Daha sonra Musevi halk üzerinde baskılara başlayarak Almanya Musevilerinin tüm vatandaşlık haklarını Nürenberg yasaları ile ellerinden aldılar. 1940 yılında kurdukları toplama

¹⁰ ŞEN, Ersan, **Uluslararası Ceza Mahkemesi**, Ankara, 2009, s. 20.

¹¹ ŞEN, s. 20; TÖNGÜR, s. 5-6; KILIÇ, s. 620; KARAKEHYA, Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uygulanabilir Hukuk, **AÜHFD**, 2008, c. 57, S. 2, s. 138.

¹² AZARKAN, Ezeli, **Nuremberg’den La Haye’ye Uluslararası Ceza Mahkemeleri**, İstanbul, 2003, s.120.

kamplarında altı milyondan fazla Yahudinin soykırıma tabi tutulduğu iddia edilmiştir. Almanya'nın işgal ettiği diğer ülkelerde ve Almanya'nın müttefiki olan İtalya, Macaristan ve Romanya'da hayatta kalan Yahudilerin de gaz odaları ve ölü yakma merkezlerinde toplanmaları sağlandı.¹³

Ancak tabii ki unutulmaması gereken bir hususta bu mahkemelerin II. Dünya Savaşlarının Galip Devletlerinin etkisi ve veraseti altında olması gerçeğidir.¹⁴ Nitekim yaklaşık olarak üç yüz elli bin sivilin katledildiği Hiroşima ve Nagazaki Atom bombası saldırıları meşru görülmuş ve bu vahşetin failleri sadece galip olduğundan insanlığın kurtarıcıları gibi Dünya milletlerine servis edilmişlerdir. Ayrıca mağlup devletlerin işlediği suçlar abartılmış ancak galip devletlerin uyguladığı sistematik işkenceler ve soykırımlar göz ardı edilmiştir. Bugün dahi Atom Bombası saldırısını yapan vahşiler medya karşısında kahraman olduklarını gerilip söylemekten çekinmemektedirler. Bu durum o dönemki uluslararası yargının sadece güçlülerin mahkemesi olduğunu ve usta tiyatroculara taş çıkarttığını açıkça göstermektedir.¹⁵

Ancak yine de uluslararası nitelik taşımaları ve uluslararası nitelik taşıyan bir ceza mahkemesine giden yolda atılmış bir adım olmaları

¹³ ÇINAR, M. Fatih, **Uluslararası Ceza Mahkemelerinin Gelişimi Işığında Uluslararası Ceza Divanı**, Çanakkale, 2004, s. 12; BEYAZIT, Özgür, **Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Yetkisi**, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2008, s. 26.

¹⁴ “2. Dünya Savaşı olurken insanlığa karşı suçlar belirlenmemiştir, hatta bu hususla ilgili herhangi bir normun da mevcut olmadığı ifade edilebilir.”; ALLEN, Buchanan, “From Nuremberg to Kosova”; **Human Rights Legitimacy, And The Use Of Force**, 2010, New York, s. 305.

¹⁵ “Her ne kadar bu mahkemelerin görünürdeki amacı adaleti gerçekleştirmek ve dünya üzerinde bozulan düzeni sağlayıp, insanlığın vicdanını rahatlatmak olsa da, bu mahkemelerin dışarıya sunulmayan ve gerçekte bulunan sessiz amacı vardır ki o da ikinci Dünya Savaşını kazanan Devletlerin, bireysel intikamlarını savaşta kaybeden devletlerin yöneticilerinden ve üst düzey komutanlarından almaları olarak kabul edilmelidir.” ŞEN, s. 20.

nedeniyle bu mahkemelerin önemli bir gelişme olduğunun da belirtilmesi gerekir.¹⁶

İkinci Dünya Savaşı'nın galibi müttefik devletler 1943 Moskova bildirisinde, nazi savaş suçularının; yerel suçlarda, fiilin gerçekleştiği ülkelerin ulusal mahkemelerince ve özellikle bir bölge içerisinde gerçekleşmemiş suçlar bakımından da oluşturulacak uluslararası bir komisyon tarafından cezalandırılmaları gereğini vurgulamışlardır.¹⁷

8 Ağustos 1945 tarihinde imzalanan Londra antlaşmasıyla Avrupa 'Miğfer Devletlerinin' savaş suçularını yargılamak üzere bir uluslararası ceza mahkemesi kurulması kararlaştırılmış ancak mahkemede yalnızca Alman savaş suçularını yargılanmıştır.¹⁸

Nuremberg Mahkemesi galip devletlerce atanmış 4 yargıç ve yedeklerinden oluşmuştur (mahkeme statüsü md.2). Savcılık görevini yine galip devletlerce atanan 4 başsavcı yerine getirmiştir (Statü md.14-15). Kararlar oyçokluğuyla alınmış; eşitlik durumunda başkanın oyu belirleyici olmuştur.¹⁹

Alman Savaş Suçularının yargılanması sürecinde Sözleşme'ye ekli Uluslararası Askeri Mahkeme (UAM) Şartı'nın 6. maddesiyle, "barışa karşı işlenen suçlar", "savaş suçları" ve "insanlığa karşı işlenen suçlar" olmak üzere üç tip suç tanımlanmış mahkemenin yargı alanına dâhil edilmiştir.²⁰

¹⁶ Sadece Uluslararası olmakla Nuremberg Mahkemesi o döneme kadar eşsiz değildir, aynı zamanda yargılama yetkisinin genişliği ile de eşsizdir. KLABBERS, s. 220; ÇINAR, s. 15; BERLİN; s. 89.

¹⁷ BAŞAK, Cengiz, **Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uluslararası Suçlar**, Ankara, 2003, s. 28; AZARKAN, s.120.

¹⁸ ÇINAR, s. 15; BAŞAK, s. 28.

¹⁹ BAŞAK, s. 31.

²⁰ "... (a) Barışa karşı suçlar: Bir saldırı savaşının ya da anlaşmalara aykırı bir savaşın yönetilmesi, hazırlanması, başlatılması ya da sürdürülmesi ile bu eylemlerin gerçekleşmesi için bir ortak plâna ya da işbirliğine katılması eylemlerini içermektedir.

(b) Savaş suçları: Savaş eylemi sırasında uyulması gereken kuralların çiğnenmesini belirtmektedir. Bunlar özellikle, işgal edilen ülkelerde sivil halkın öldürülmesi, kötü muameleyle tabi tutulması ya da zorla çalıştırılması

Nuremberg Askeri Ceza Mahkemesi statüsünün 6.maddesine göre Mahkemenin yetki alanına giren suçlar savaş suçları, barışa karşı suçlar ve insanlığa karşı suçlar olmak üzere üç grup halinde sayılmıştır. Mahkemenin yetki alanı dışında kalan suçlar için yargılama yetkisi Almanya Kontrol Konseyi'nin 10 sayılı yasasıyla Alman ulusal mahkemelerine verilmiştir.²¹

1945 Kasımında yargılamaya başlayan Mahkeme yargılama faaliyetine 13 Nisan 1949 tarihine kadar devam etmiş, Mahkemede 3. Reich kabinesinin yargılanmakta olan yirmi dört üst düzey memurundan yirmi biri suçlu bulunmuş, üçü hakkında beraat kararı verilmiştir. Mahkeme yargılanan organizasyonlardan Nazi Liderler Grubunu, Gestapo'yu ve SS'leri kollektif savaş suçu işlemekten dolayı mahkum etmiştir.²²

III. TOKYO UZAKDOĞU ULUSLARARASI ASKERİ CEZA MAHKEMESİ

Müttefik Kuvvetler Komutanı General MacArthur tarafından 19 Ocak 1946 tarihinde yayımlanan, özel bir bildiriyle Uzakdoğu Askerî Ceza Mahkemesi pasifik savaş suçlularını cezalandırmak üzere kurulmuştur.

Mahkemede 11 yargıç görev yapmış, iddia makamı Amerika Birleşik Devletleri vatandaşı bir savcı ve 10 savcı yardımcısından oluşmuştur. Mahkeme kararlarını oy çokluğu ile almış eşitlik durumunda başkanın oyu belirleyici olmuştur.²³

eylemleri ile savaş tutsaklarının öldürülmesi ya da kötü muameleye tabi tutulması, rehinelere öldürülmesi, kamu ve özel kişilerin mallarının yağmalanması, gereksiz yere kentlerin yakılıp yıkılması gibi eylemleri kapsamaktadır.

(c) İnsanlığa karşı suçlar: Savaş öncesi ve savaş sırasında sivil halkın öldürülmesi, köle olarak kullanılması, sürülmesi ve öteki insanlık dışı muamelelere tabi tutulması ile savaş suçlarına bağlı olarak siyasal, ırkçı ya da dinsel nedenlerle yapılan zulümleri kapsamaktadır.” PAZARCI, Hüseyin, Uluslararası Hukuk Dersleri, Ankara, 1999, s. 175.

²¹ AZARKAN, s. 123; BAŞAK, s. 29; BEYAZIT, s. 621.

²² ÇINAR, s. 15.

²³ BEYAZIT, s. 621.

Mahkemenin yetki alanına giren suçlar, statünün 2. bölüm 5. maddesinde barışa karşı suçlar, konvansiyonel savaş suçları, insanlığa karşı suçlar olmak üzere üç grup halinde düzenlenmiştir.²⁴

Mahkeme, Japon hükümetinde aktif görev yapmış yirmi beş Japon vatandağını yargılamıştır. Bu kişilerden yedisi idam cezasına, on altısı müebbet hapis cezasına, ikisi de süreli hapis cezasına çarptırılmıştır.²⁵

Nuremberg ve Tokyo uluslararası askerî ceza mahkemeleri, kanunsuz suç ve ceza olmaz ve geçmişe yönelik kanunlaştırma yoluyla ceza yaratılamaz ilkelerine aykırı olduğu gerekçeleriyle eleştirilmiştir. Bu mahkemeler, henüz o tarihte tanımı daha önce hiç yapılmamış olan ve ne uluslararası hukuk ne de ceza hukuku literatürüne girmiş olan “soykırım suçu” işlendiği iddiasıyla yargılama yapmamıştır. Gerçektende soykırım suçu ilk olarak BM Genel Kurulu tarafından 09.12.1948 tarihinde kabul edilip, 12.01.1951 tarihinde yürürlüğe giren “Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi” ile tanımlanmıştır. Bu itibarla hukuka aykırı olan herhangi bir fiilin soykırım suçunu oluşturup oluşturmadığı, uluslararası ceza hukukunun kapsamına bu sözleşme ile girmiştir. “Suçta Kanunilik” ilkesi açısından ancak bu tarihten sonra işlenen fiillerin “soykırım suçu” olarak tanımlanabilmesi mümkündür. Tokyo ve Nürnberg mahkemeleri tarafından yapılan ceza yargılamalarında, “soykırım suçu” tanımı yapılmamıştır. Dolayısıyla sanıkların daha tanımlanmamış bir suçtan cezalandırılması düşünülemez. Nitekim bu mahkemeler “suçta kanunilik” ilkesini yok saymışlar ve kişilerin yargılamalarını suç konusu fiil işlenmeden evvel tanımı yapılmamış olan “barışa karşı suçlar”, “savaş suçları” ve “insanlığa karşı suçlar” bakımından gerçekleştirmişlerdir.²⁶

Ayrıca Nurenberg ve Tokyo mahkemelerinin ikinci dünya savaşı galiplerinin adaletine hizmet ettiği öne sürülmüştür. Eleştirilerin haklılık payı bir yana ve mahkemelerin adaleti sağlama konusunda başarılı

²⁴ TEZCAN, s. 274; TÖNGÜR, s. 8.

²⁵ TEZCAN, s. 274; TÖNGÜR, s. 8.

²⁶ ŞEN, s. 21; TÖNGÜR, s. 7.

Slovenya ve Hırvatistan'ın 1991 yılında bağımsızlıklarını ilan etmesinin ardından daha önce bilinçli bir şekilde Sırp ırkçılarının hakim olması sağlanan Yugoslav Federal Ordusu önce Slovenya'ya arkasından da Hırvatistan'a saldırdı. Çok uzun sürmeyen çatışmalardan sonra taraflar anlaşmaya varmış, ve bir kısım Avrupa devletinin, yeni kurulan devletleri tanınması ile 1991 yazında çatışmalar durma noktasına gelmiştir. Bu tarihlerde Bosna Hersek Parlamentosu'nda bağımsızlığını ilan etmiş ve Avrupa Birliği de Bosna Hersek Devleti'nin bağımsızlığını tanımıştır. Bu olayların hemen arkasından, Avrupa Devletlerinin yanı başında bulunan Bosna Hersek Devletinde; Sırp, Boşnaklar ve Hırvatlar arasında bir iç savaş patlak vermiş, Sırp ve Hırvatların işgal ettikleri bölgelerde yüz binlerce Boşnak zorunlu göçe tabi tutulmuş, toplama kamplarında binlerce Boşnak insanlık dışı muamele ve işkence görmüş; binlerce Boşnak kadına planlı olarak tecavüz edilmiş; onbinlerce insanın katledilmesi³² çok sayıda tarihi eserin; okul, kütüphane, hastane gibi sosyal tesislerin tahrip edilmesi; birçok yerleşim biriminin yakılarak

kurşuna dizilerek öldürülmüştür. II. Dünya Savaşı'ndan sonraki bu en büyük soykırımında 10-15 bin Boşnak'ın katledildiği iddia edilmektedir. Kızıllaştırma yetkilileri bu olaylar sırasında 7.500-8000 kişinin kaybolduğunu bildirmiştir. Olayın en ilginç tarafı ise, bu olaydan utanması gereken Hollandalı birlikler, memleketlerine döndüklerinde Hollanda hükümeti tarafından "madalya" ile ödüllendirilmişlerdir.”; <http://www.milliyet.com.tr/srebrenitsa-katliami-nedir--gundem-2086393/>; 17.08.2015; 11:00; <http://chgs.umn.edu/museum/memorials/srebrenica/>; 17.08.2015; 11:03.

- ³² “Srebrenica çevresindeki ilk toplu mezarları ortaya çıkararak Pulitzer Ödülü kazanan Amerikalı gazeteci David Rohde bu tavrı eleştirerek şöyle dedi: “Uluslararası camia taraflı bir şekilde binlerce insanı silahsızlandırmış ve sonra da onları en azgın düşmanlarına teslim etmiştir. Srebrenica, uluslararası camianın felaketin uzağında durduğu bir durum değildir. Aksine, uluslararası camianın eylemleri katilleri cesaretlendirmiş, onlara yardım etmiş ve işlerini kolaylaştırmıştır. Srebrenica'nın düşmesi gerçekte olması gereken bir durum değildi. Binlerce iskeletin Doğu Bosna'da oraya buraya saçılmasına hiç gerek yoktu. Binlerce Müslüman Bosnalı çocuğun Sırp tarafından boğazlanmış babalarının, dedelerinin, amcalarının ve kardeşlerinin hikayesi ile büyümesine hiç gerek yoktu.” <http://www.washingtonpost.com/wpsrv/style/longterm/books/reviews/serbs.htm>; 17.08.2015; 12:48.

yok edilmesi tarzında, insanlık tarihinde az rastlanır bir vahşet sergilenmiştir. Bütün bunlar olup biterken kılımı dahi kıpırdatmayan Medeni Avrupa Devletleri Müslüman Savaşçıların bölgeye intikali ve başarı elde etmeye başlamalarının ardından apar topar müdahale etmeye çalışmışlardır. BM Güvenlik Konseyi 25.04.1991 tarihinden itibaren çatışmalara müdahale ederek ambargo ve kınama kararları ile çatışmaları durdurmaya çalışmıştır.³³

Güvenlik Konseyinin almış olduğu pasif zorlama tedbirlerinin etkisiz kalması üzerine, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi aldığı 808 sayılı kararla Yugoslavya'da uluslararası bir mahkemenin kurulmasını kararlaştırmış ve Konseyin 827 sayılı kararıyla, 25 Mayıs 1993 tarihinde mahkemenin statüsü kabul edilmiştir.³⁴

EYUCM ikinci Dünya savaşıdan sonra kurulmuş olan Nürnberg ve Tokyo Mahkemelerinden tam 48 yıl sonra, aynı şekilde yeniden uluslararası ceza yargılaması yetkisine sahip bir şekilde kurulmuştur. Bu anlamda 48 yıl sonra aynı amaçla kurulan ilk mahkemedir. Ayrıca EYUCM kendisinden bir yıl sonra kurulmuş olan Raunda Mahkemesine hem şekil açısından hem de yetkileri bakımından örnek teşkil etmiştir.³⁵

Mahkeme, üç ceza dairesi ve bir temyiz dairesinden müteşekkil olup, ceza dairelerinde üçer, temyiz dairelerinde ise beşer hakim görev yapmaktadır. (Statü md.11-12) Hakimler, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun önerdiği liste içerisinde, Güvenlik Konseyi tarafından seçilmektedir(Statü md.13).³⁶

EYUCM'nin konu bakımından yetkisi, mahkeme statüsünün 2. ve 5. maddeleri arasında belirtilmiştir. İlgili hükümlerle mahkeme, Cenevre sözleşmelerinin ağır ihlalleri, savaş hukukuna ilişkin kanun ve

³³ “Bir diğer deyişle Avrupalı Devletler, Avrupalı olmayan Devletleri, uluslararası hukukta hukuk dışı bir unsur olarak algılamakla beraber, bu devletlerin ileri sürebilecekleri haklarını da reddetmektedirler.”, BAKIRCIOĞLU, s. 221; ÇINAR, s. 20.

³⁴ PARLETT, s. 262; BAŞAK, s. 36.

³⁵ ÖNOK, s. 55.

³⁶ ÇINAR, 23; KILIÇ, 622.

teamüllerin ihlalleri, soykırım suçu ve insanlığa karşı suçlar bakımından yetkilendirilmiştir.³⁷

Mahkemenin, bir uluslararası antlaşmaya dayanmadığı ve Güvenlik Konseyinin yetkisini aştığı gerekçeleriyle hukuka aykırı olduğu öne sürülmüştür. Buna karşılık mahkemenin uluslararası bir antlaşma yerine Güvenlik Konseyi kararıyla mahkemenin kurulması, olayların uluslararası barış ve güvenliği tehdit eder boyutlara geldiği ve antlaşma sürecinin uzun olduğu gerekçelerine dayandırılmıştır. Nuremberg ve Tokyo mahkemeleri hakkında haklı olarak yapılan geçmişe dönük kanunlaştırma yapıldığı eleştirilerine karşı, Cenevre ve La Haye sözleşmelerine yapılan atıflar ayrıca dikkat çekicidir.³⁸

Mahkemede bugüne kadar 161 kişi hakkında duruşma yapılmış, bunlardan 106'sı hakkında hüküm verilmiş ve kesinleşmiştir.³⁹

B. RUANDA ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ

Ruanda'da Hutu halk grubunun 1994 yılında Tutsi etnik azınlığa karşı giriştiği katliamlar neticesinde 3 ay içinde 800 binden fazla insan hayatını kaybetmiştir.⁴⁰ Her türlü insanlık dışı eylem 4 yıl süren iç savaşta yaşanmış, tam bir soykırım gerçekleştirilmiş, ayrıca yüz binlerce insan mülteci olarak komşu ülkelere sığınmışlardır. Dünyada daha önce bu boyutta, bu kadar kısa zamanda, ırksal ve politik arenada böylesine kanlı bir vahşetin yaşandığı başka yer yoktur. Yaşanan vahşetin boyutu rakamlara yansımıştır. İstatistiklere göre, 1994'ün Nisanı'ndan Haziran ayının başına kadar, toplam kayıpların %80'i yaşanmış; 100 gün içinde, en az 500.000, büyük olasılıkla da 800.000 kişi öldürülmüştür. Bu kısa süre içerisinde, tüm halkın %10'u öldürülmüştür. Nazi kamplarında bile yaşananın takriben 5 kat üstünde olan bir günlük öldürme oranı olduğu anlaşılmaktadır. 100 gün içinde olup biten olaylar sonucunda bu kadar

³⁷ ŞEN, s. 25.

³⁸ ÇINAR, s. 22-23.

³⁹ KILIÇ, 622.

⁴⁰ BAKIRCIOĞLU, Önder, **Self-Defence in International and Criminal Law**, New York, 2011, s. 178.

çok kimsenin ölmüş olması, Fransa destekli hükümetin olayları ne kadar detaylı bir şekilde planlandığının göstergesidir.⁴¹

Yaşanan bu iç karışıklık ve soykırım olayları sonucunda, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 08.11.1994 tarih ve 955 sayılı kararı ile Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesinin statüsünü kabul etmiştir.⁴²

Mahkeme yapısal olarak Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesinin yapısıyla aynıdır. Mahkemenin zaman itibariyle yetkisi, mahkeme statüsünün birinci maddesi uyarınca 1 ocak 1994 ile 31 aralık 1994 tarihi arasında işlenen suçlarla sınırlandırılmıştır. Konu bakımından yetki, statünün 2. ve 4. maddeleri arasında düzenlenmiş olup soykırım suçu, insanlığa karşı suçlar ve Cenevre sözleşmesi 3. maddenin ve 2. ek protokolün ağır ihlalleri ile sınırlıdır.⁴³

Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesinin kişiler üzerindeki yargı yetkisi Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesinde olduğu gibi gerçek kişilerle sınırlandırılmıştır.⁴⁴ Mahkeme 1995 yılında göreve başlamıştır. Mahkemede şu ana kadar 11 sanık hakkında karar verilmiştir, 64 sanığın yargılanmasına devam edilmektedir.⁴⁵

İkinci Dünya Savaşı sonrasında savaşın galipleri tarafından ve soğuk savaşın bitiminde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından kurulan bu geçici nitelikte mahkemelerin evrensel yargı amacı taşımaktan çok, açık siyasi amaçları olan oluşumlar oldukları ifade edilmektedir.

Sonuç olarak, Nuremberg, Tokyo, Eski Yugoslavya ve Ruanda uluslararası ceza mahkemeleri ele alındığında her birinin mevcut bir takım siyasi güç odaklarının verasetinde veya etkisinde olmaları, hukuka uygunlukları yönünden var olan tereddütlere, adaleti sağlama

⁴¹ ÖNOK, s. 82.

⁴² “Birleşmiş Milletlerin Ruanda da yapılmış bir soykırımın faillerini yargılamaktan ziyade soykırımı engelleme görevi olduğu açık olmakla birlikte bu görev ve sorumluluğu yeterince vurgulanmamıştır.”; KLABBERS, S. 309; PARLETT, s. 263; ÇINAR, s.24.

⁴³ ŞEN, 27.

⁴⁴ ÇINAR, 25.

⁴⁵ KILIÇ, s. 622.

konusundaki yetersizliklerine, karşılaşılan zorluklara, mahkemelerin yapısal kusur ve zayıflıklarına rağmen, bu mahkemelerin sürekli nitelikte bir Uluslararası Ceza Mahkemesinin kurulmasında büyük ölçüde pay sahibi olduğu bir gerçektir.⁴⁶

Ş2. ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ

I. KURULUŞ AŞAMASI

Daimi bir uluslararası ceza mahkemesi oluşturma çalışmalarına ilk olarak Cenevre Sözleşmelerinin kabulünden sonra 1947 yılında Nuremberg Uluslararası Askerî Ceza Mahkemesi yargıçlarından Henri Donnedieu de Vabres'in önerisiyle başlanmıştır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, bu tarihte, Uluslararası Hukuk Komisyonundan Nuremberg prensiplerinden hareketle bir uluslararası ceza mahkemesi statüsü hazırlamasını istemiş bunun neticesinde Cenevre Komitesi⁴⁷ kurulmuştur. Cenevre Komitesinin Hazırladığı taslağın devletler tarafından kabul görmemesi üzerine komite, yerini New York komitesine bırakmıştır.⁴⁸ 1954 yılına gelindiğinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, başlamakta olan soğuk savaşın etkisini hissetmeye başlamış ve bu türlü bir ortamın savaş suçlarının belirlenmesini ve yargılanmasını imkansız hale getirmesiyle, saldırı suçunun tanımlanmasının zorluğunu gerekçe göstererek komisyonun çalışmalarına ara vermesini istemiş, taslak statü rafa kaldırılarak bu girişim sonuçsuz kalmıştır.⁴⁹

⁴⁶ “Bu mahkemelerin olumsuz ortak özellikleri, geçici olmalarına, suçta ve cezada kanunilik ilkesini takip edememelerine ve tabii hakim güvencesine bağlı kalmamalarına dayanmakta olup, bu yönleriyle sürekli eleştirilmişlerdir. İşte bu eleştirilere son vermek anlamında, sürekli görev yapacak, kanunilik ilkesi ve tabii hakim güvencesine bağlı kalacak, uluslararası toplumun tüm üyelerini kapsayacak bir ceza mahkemesi kurulmasında ortak ve yüksek bir fayda bulunduğu tartışmasıdır.”, ŞEN, s. 29.

⁴⁷ ALSAN, Zeki, “Bir Milletler Arası Ceza Divanı Kurulması İle İlgili Fikirler Ve Teşebbüsler”, A.Ü.H.F.D., Ankara, 1951, c. 8, S. 1-2, s.1-42, s.23.

⁴⁸ ALİBABA, Arzu, “Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kuruluşu”, A.Ü.H.F.D., Ankara, 2000, c. 49, S. 1-4, s. 181-207.

⁴⁹ KILIÇ, s. 625.

İlk olarak 1948 yılında Nuremberg ve Tokyo mahkemeleri sonrasında BM Genel Kurulu toplu katliam yapanların ve savaş suçu işleyenlerin yargılanması için bir sistem kurulması gerektiğini belirtmiş, ancak Dünya barışı için gerekli olan Uluslararası Ceza Mahkemesi için somut bir ilerleme sağlanamamıştır.⁵⁰ BM Teşkilatı, suçluların cezasız kalmaması için bir sürü dolambaçlı yol izlemek zorunda kalmış, hem bu tür ağır suçların cezasız kalmaması için, hem de tarihte kurulmuş olan ad hoc mahkemelerine yöneltilen eleştirilerden korunabilmek amacıyla daimi bir Uluslararası Ceza Divanı kurulması gerektiği görüşünü, her zaman muhafaza etmiştir.⁵¹

Uluslararası hukuk komisyonu 1954 tasarısını 1991’de geçici olarak kabul etmiş ve 1954 taslağı üye ülkelere gönderilmiştir. Uluslararası Ceza Mahkemesi için 1992 yılına gelindiğinde statü taslağı hazırlama çalışmalarına yeniden başlanmış; ülkelerin yorumları da bir yıl sonra, dikkate alınarak yeniden düzenlenen ve 1994 yılında tamamlanıp birleşmiş milletler genel kuruluna sunulan taslak, ad hoc komite ve hazırlık komitesi tarafından incelenerek, 1998 Roma Konferansı’na hazır hale getirilmiştir.⁵²

Roma Konferansı 15 Haziran-17 Temmuz 1998 tarihleri arasında gerçekleşmiş ve Uluslararası Ceza Mahkemesi statüsü yüz yirmi kabul, yedi ret ve yirmi bir çekimser oyla kabul edilmiştir. Türkiye çekimser oy veren devletlerden birisidir. Statü, 126. maddedeki altmış ülkenin onaylaması şartının gerçekleşmesi ile 1 Temmuz 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir.⁵³

⁵⁰ “1948 yılında yapılan soykırım kongresinde ilk olarak bir iç hukuk problemi olan bireysel ceza sorumluluğu uluslararası bir anlaşmanın konusu olmuştur. Bu anlaşmada Polonya asıllı Amerikalı avukat Ralph Lemkin’in yoğun gayretleri büyük önem taşır. Lemkin soykırım teriminin Uluslararası kamuoyunda farkındalık elde etmesinde de ciddi rol oynamıştır.”; BERLİN, Mark, *From Pirates to Pinochet, The Politics of the Globalization of Law*, Edited: Alison Brysk; New York, 2013, s. 88.

⁵¹ ÇINAR, s. 27.

⁵² KILIÇ, s. 625.

⁵³ ÖNOK, s. 102; ÇINAR, 30.

II. MAHKEMENİN ÖZELLİKLERİ

A. GENEL OLARAK

Uluslararası Ceza Mahkemesi, uluslararası toplumun tümünü ilgilendiren “en ciddi suçları işleyen” kişileri yargılamak amacıyla çok taraflı bir andlaşma ile kurulan daimi bir uluslararası kuruluştur. (md.1) Görüleceği üzere Uluslararası Ceza Mahkemesi statüsünün 1. maddesinde mahkemenin sürekli, gerçek kişiler üzerinde yargı yetkisi kullanan ve ulusal ceza hukuku sistemlerini tamamlayıcı nitelikte olduğu belirtilmiştir. Statünün 4. maddesinde mahkemenin uluslararası hukuk tüzel kişiliğine sahip olması öngörülmüştür.⁵⁴

Uluslararası Ceza Mahkemesinin yargılama yetkisi konusu, gerek Roma Statüsü’nün hazırlık aşamalarında gerekse Statünün kabul edilmesi safhasında çok tartışmalı ve hassas süreçlerden geçmiştir. Burada anlaşmazlığın asıl sebebi, bir tarafta etkili bir mahkeme tesis etmeye çalışanlara karşılık, öbür tarafta devletlerin egemenliği prensibinin zedelenebileceği endişesiyle hareket eden devletlerin varlığıdır. Gerçektende etkinliği hafifletilmiş bir mahkemenin ciddiyeti hasar görecektir ve istenilen amaca ulaşamayacaktır. Tartışmalar sonunda anlaşmaya varılmış ve bir ölçüde her iki tarafı dengeleyici bir noktada olmasına gayret edilmiştir.⁵⁵

Mahkeme Hollanda’nın Lahey kentinde kurulmuştur. (md.5) Uluslararası Ceza Mahkemesinin görev süresi sınırlandırılmış değildir. Mahkeme statünün yürürlüğe girdiği 2002 yılından itibaren, görev ve yetki alanı içerisinde faaliyet gösterecektir. Bu niteliğiyle mahkeme, uluslararası ceza hukuku alanında yaşanan boşluğu büyük ölçüde giderecektir. Uluslararası Ceza Mahkemesinin yargı yetkisi ceza hukukunun “suç ve ceza yaratan kuralların geçmişe yürütülmemesi” ve “yasallık” ilkelerini esas alarak sadece geleceğe yöneliktir. (md.11/1)

⁵⁴ William W. Burke-White, Proactive Complementarity: The International Criminal Court and National Courts in the Rome System of International Justices, **Harvard International Law Journal**, c. 49, S. 1, s. 53; ÖNOK, s. 139; EKŞİ, 29; Statü maddelerine ulaşmak için bkz. http://www.ucmk.org.tr/images/belgeler/uluslararasi_ceza_mahkemesi_rom_a_statusu.pdf, 28.12.2012, 21:48.

⁵⁵ BAŞAK, s. 54.

Mahkemenin süreklilik niteliği (md.1), uluslararası hukukta da kabul edilen doğal hakim ilkesinin bir gereği ve sonucudur. Ad hoc mahkemelerinden farklı olarak, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kararları, genel olarak devletlerin sözleşme yükümlülüklerinin önüne geçmeyecektir.⁵⁶

Uluslararası Ceza Mahkemesi, ulusal ceza hukuku sistemlerini tamamlayıcı nitelikte bir mahkeme olarak oluşturulmuştur. Bunun sonucu olarak, ancak ulusal yargı yollarıyla failin cezalandırılmaması halinde mahkeme devreye girecektir.⁵⁷

Uluslararası Ceza Mahkemesi ikinci planda bir mahkeme olarak öngörülmüştür. Ancak mahkeme bazı ulusal üstü özelliklere de sahiptir. Ulusalüstülük (supranationality), uluslararası bir örgüt tarafından alınan kararların devlet tarafından herhangi bir işlem yapılmasına gerek olmaksızın, devletin ülkesi ve vatandaşları üzerinde etki doğurmasıdır. Hüküm verme özelliği Uluslararası Ceza Mahkemesinin ulusalüstü özelliklerinden kuşkusuz en önemlisidir. Statüyü her bir taraf devlet ulusal hukuklarının bir parçası haline getirmek amacıyla yapacakları onaylama işlemi ile Mahkemeyi kendi ulusal yargı sistemlerinin bir uzantısı durumuna getirecektir. Mahkemenin verdiği hüküm kesinleştikten sonra, hakkında hüküm verilen kişinin ülkesinin herhangi bir onayına ihtiyaç olmadan karar uygulanacaktır.⁵⁸

Uluslararası Ceza Mahkemesinin bu yetkisinin yanında Roma Statüsünün 99. maddesinin 4. paragrafında düzenlenen savcının bazı durumlarda ülke yetkilileri olmadan sanığı sorgulayabilmesi, statünün 57. madde 3. paragrafın (d) bendinde düzenlenen, duruşma öncesi mahkemesinin yetkilendirmesiyle, savcının ilgili devlet ülkesinde soruşturma yapmaya yönelik adımlar atabilmesi, 58. madde 7. paragrafı

⁵⁶ BAŞAK, s.55; EKŞİ, 59.

⁵⁷ Uluslararası Ceza Mahkemesi bu yönüyle taraf devletlerin ulusal yargısının daha dikkatli olmasına ve ulusal adli işlemlerin gözle görülür bir şekilde hızlanmasına sebep olacaktır. William W. Burke-White, Proactive Complementarity: The International Criminal Court and National Courts in the Rome System of International Justices, s. 107. BAŞAK, s.64; EKŞİ, 30.

⁵⁸ EKŞİ, 30.

uyarınca sanığı mahkeme huzuruna getirmek üzere celpname çıkarılmasını isteyebilmesi ve 58. madde 1. paragraf uyarınca bir şahıs hakkında tutuklama müzekkeresinin çıkarılması mahkemenin diğer ulusal üstü özellikleri olarak gösterilmiştir.⁵⁹

Bağımsızlık, mahkemenin bir diğer özelliğidir. Kuruluş aşamasında büyük tartışmalar sonucunda, mahkemenin, Birleşmiş Milletlerin bir organı olarak değil, Birleşmiş Milletlerle ilişkileri bir antlaşma ile belirlenen bağımsız bir organ olarak kurulması kararına varılmıştır. Bu karara varılmasında mahkemenin Güvenlik Konseyinin vetosundan korunmak istenmesi ve birleşmiş milletler kurucu antlaşmasında köklü değişiklikler yapılmasının gerekmesi etkili olmuştur.⁶⁰

İnsanlığa karşı suçlar, savaş suçları ve soykırım gibi insanlığın vicdanını kanatan haince eylemleri kovuşturmak ve cezalandırmak için uluslararası toplumun elinde, tarihte ilk defa daimi bir yargısal organ olacaktır. Uluslararası Ceza Mahkemesi sayesinde faillerin sorumluluğu sağlanacak, mağdurların suçtan doğan mağduriyeti giderilecek ve gelecekte benzer suçların işlenmemesi yönünde gözdağı verilmiş olacaktır. Uluslararası ceza hukukunun yorumu ve bu yorumun pratiğe geçirilmesinde ve uygulanmasında temel standartları tespit edecek bir mekanizma oluşturulmuş ve özellikle ceza adaletinin sağlanmasında milli organlara bir model sağlanmış olacaktır.⁶¹

B. YAPISAL ÖZELLİKLER

Statünün 4. bölümünde Uluslararası Ceza Mahkemesinin yapısal özellikleri düzenlenmiştir. Statünün 34. maddesine göre Uluslararası Ceza Mahkemesi üç temel organdan oluşmaktadır. Bunlar (a) Yargılama Makamı (Başkanlık, Temyiz Mahkemesi, Duruşma Öncesi Mahkemesi'ni içerir), (b) Savcılık Makamı ve (c) İdari organdır. Mahkemede on sekiz yargıç görev yapacaktır (statü md.35). Yargıçlar taraf devletlerin, ceza hukuku alanında uzman, yargıç, savcı veya avukat olarak görev yapmış yada uluslararası hukuk, uluslararası insancıl hukuk, insan hakları gibi alanlarda uzmanlık sahibi vatandaşları arasından

⁵⁹ KILIÇ, s. s. 627.

⁶⁰ ÖNOK, s. 103.

⁶¹ ÖNOK, s. 103.

seçilecektir. Yargıçların seçimi sırasında dünyadaki başlıca hukuk sistemlerinin temsili, eşit coğrafi temsil ve yargıçlarının cinsiyet bakımından adil oranda olmaları göz önünde bulundurulacak ve mahkemede aynı anda, aynı ülkeden iki yargıç görev yapmayacaktır (statü md.36).⁶²

34. maddede sayılmayan taraf devletler meclisi adli teşkilatın bir parçası değildir ancak Uluslararası Ceza Mahkemesinin organlarından birisidir ve önemli yetkilere sahiptir. Meclis, yerine getirdiği fonksiyon sebebi ile Uluslararası Ceza Mahkemesinin bir nevi yasama organı olarak da adlandırılabilir. 121. madde 1. paragraf hükmü uyarınca Roma statüsünün yürürlüğe girmesinin üzerinden yedi yıl geçtikten sonra her taraf devlet statüde değişiklik önerebilir. 2. paragraf hükmü uyarınca önerinin incelenip incelenmeyeceği oy çokluğuyla belirlenecektir. Önerinin kabul edilip statüde değişiklik yapılması ise aynı madde 3. paragraf hükmü uyarınca taraf devletlerin üçte iki çoğunluğunun kabul oyu vermesiyle mümkün olacaktır. 122. maddede Meclisin, statüsünün kurumsal nitelikli hükümlerinde yapacağı değişiklikler belirtilmiştir. Bu değişiklikler de taraf devletlerin üçte iki çoğunluğunun kabul oyu vermesiyle gerçekleşebilir.⁶³

C. YARGILAMA MEKANİZMASININ HAREKETE GEÇİRİLMESİ VE GÜVENLİK KONSEYİNİN MAHKEME SAVCILIĞINA BAŞVURUSU

Uluslararası Ceza Mahkemesi statüsünün 13. maddesi “Bu Statü hükümleri gereğince, 5. maddede söz konusu bir suç ile ilgili olarak Mahkeme, aşağıdaki koşullarda yargı yetkisini kullanabilir:

(a) Bir veya birden fazla suçun işlenmiş görüldüğü bir durumun 14. madde gereğince bir taraf devlet tarafından mahkeme savcısına bildirilmesi;

(b) Bir veya birden fazla suçun işlenmiş görüldüğü bir durumun Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin VII. bölümüne uygun olarak hareket eden BM Güvenlik Konseyi tarafından mahkeme savcısına bildirilmesi;

⁶² Ayr. Bilg. İçin bkz. ÖNOK, s. 115- 127.

⁶³ KILIÇ, s. 628.

(c) Bir suçun işlendiğine dair savcı tarafından 15. madde gereğince soruşturma başlatılması.” şeklindedir.

Buna göre mahkemenin yargılama mekanizmasının kimler tarafından harekete geçirilebileceği belirtilmiştir. Maddenin (a) bendinde belirtilen taraf devletlerin savcılığa başvurusuyla soruşturmanın başlatılması usulü 14. maddede düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu maddeye göre taraf devletlerden birisi, bir veya birden fazla suçun işlenmiş gözüktüğünü belirterek yargılama yapılıp yapılmayacağını belirlemek amacıyla durumun soruşturulmasını savcılıktan talep edecektir. Başvuru hakkını kullanan taraf devlet mümkün olduğu kadar maddi vakıaları ortaya koyacak ve başvurunun yapılıp yapılamayacağını belirlemesini mahkemeden talep edebilir. Güvenlik Konseyinin başvuruda bulunabilmesi Birleşmiş Milletler antlaşmasının 7. bölümü uyarınca evrensel barış ve güvenliği sağlama amacıyla hareket etmesiyle mümkün kılınmıştır.⁶⁴

Uluslararası Ceza Mahkemesi statüsünün 13. maddesinin (c) bendinde mahkeme savcısının proprio motu (kendiliğinden) harekete geçebileceği belirtilmiş, statünün 15. maddesinde savcının re’sen dava açması düzenlenmiştir. Savcı soruşturmaya başlamadan önce mahkemeden soruşturmayı yürütme yetkisi alması gerekir.⁶⁵

D. YARGI YETKİSİNİN KAPSAMI

a. Konu Bakımından Yargı Yetkisi

Uluslararası Ceza Mahkemesinin yargı yetkisi, statünün ikinci bölümünde düzenleme alanı bulmuş ve görev alanına giren suçlarla sınırlandırılmıştır. Statünün ikinci bölümü roma konferansında en çok

⁶⁴ “Mahkemenin yargı yetkisini kullanabilmesi için suçun, taraf devletin kendi ülkesinde veya kendi vatandaşı tarafından işlenmiş olması ve 17. maddedeki koşullarında gerçekleşmesi gerekecektir.” YENİSEY, Feridun, **Uluslararası Ceza Divanı**, İstanbul, 2007, s. 128-129.

⁶⁵ “Savcının re’sen soruşturma yetkisi etkili ve bağımsız bir uluslararası ceza mahkemesi için önemli bir faktör olmakla birlikte, bu yetkinin daha soruşturmanın başında Mahkemenin denetimine tabi tutulması savcının yetkisine getirilen önemli bir sınırlamadır.” YENİSEY, s. 129.

tartışılan konulardan birisidir.⁶⁶ Statünün ikinci Bölüm beşinci maddesi Mahkemenin görev alanına giren suçları belirlemektedir. Buna göre:

“1. Mahkemenin yargı yetkisi, uluslararası toplumu bir bütün olarak igilendiren en ciddi suçlar ile sınırlıdır. Mahkeme, bu Statü’ye uygun olarak, aşağıdaki suçlar hakkında yargı yetkisine sahiptir⁶⁷:

i. Soykırım Suçu

Uluslararası kriterler açısından soykırım suçu konusu çok teknik olarak değerlendirilen ve uluslararası insaniyet hukuku kuralları içerisinde en ağır ihlallerin başında sayılan bir suçtur. Soykırım suçuna uluslararası literatürde “crime of crimes” suçların suçu da denilmektedir.⁶⁸

Soykırım suçu 1948 tarihli ‘Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Faillerinin Cezalandırılması Sözleşmesi’ ile düzenlenmiştir. Bu sözleşme ile soykırım suçu uluslararası hukuka göre suç sayılmış, uluslararası hukuk düzenine aykırılık teşkil edecek bir suç olarak sayılmamış ve böylece taraf olan devletleri iç hukuklarında bu fiillerin cezalandırılmasını sağlayacak düzenlemeler yapma yükümü altına sokmuştur.⁶⁹

Uluslararası Ceza Mahkemesi statüsünün 6. maddesinde soykırım suçu şu şekilde düzenleme alanı bulmuştur.

Madde uyarınca ulusal, etnik, ırkî veya dinsel bir gurubu kısmen veya tamamen ortadan kaldırmak amacıyla: a) Gruba mensup olanların öldürülmesi;

b) Grubun mensuplarına ciddi surette bedensel veya zihinsel zarar verilmesi;

⁶⁶ EKŞİ, s. 27; BAYILLIOĞLU, Uğur, **Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Türkiye**, AÜHF Dergisi, Ankara, 2007, c. 56, S. 1, s.58.

⁶⁷ İronik olarak Uluslararası Ceza Mahkemesinin yargılama yetkisinde, varoluşunun bir gereği olarak illegal ilaç trafiği suçu yer almamıştır sadece politik suçlar olarak kabul edilen suçlar yer almıştır. KLABBERS, s. 221.

⁶⁸ BAŞAK, s. 71.

⁶⁹ BAŞAK, s. 72; DÖNMEZER, Sulhi - ERMAN Sahir, **Nazarî ve Tatbiki Ceza Hukuku**, Cilt 3, İstanbul, 1999, s. 668.

- c) Grubun bütünüyle veya kısmen, fiziksel varlığını ortadan kaldıracığı hesaplanarak yaşam şartlarını kasten değiştirmek;
- d) Grup içinde doğumları engellemek amacıyla tedbirler almak;
- e) Gruba mensup çocukları zorla bir başka gruba nakletmek; fiillerinden birisinin gerçekleştirilmesiyle soykırım suçu işlenmiş olacaktır.

Uluslararası Ceza Mahkemesi statüsünün 6. maddesinde tanımlanan soykırım suçunun oluşabilmesi için maddede sayılan gruplardan birinin tamamen veya kısmen yok edilmesine yönelik özel kastın varlığı gereklidir. Suçun oluşması için sadece genel kast yeterli görülmemektedir. Soykırım suçu 6. maddenin a, b ve e bentlerinde düzenlenen fiillerle işlenmesi halinde suçun oluşumu sonucun gerçekleşmesine bağlıdır. C ve d bentlerinde belirlenen fiiller bakımından ise suçun unsurlarının tamamlanmış sayılabilmesi için soykırım kastının varlığı ve bu kastla fiillerin gerçekleştirilmiş olması yeterlidir. Örneğin grup içinde doğumları engellemek maksadıyla bir takım işlemlerin yapılmış olması mesela gıda maddelerine kısırlaştırıcı madde konulması suçun oluşması için yeterlidir. Doğumların engellenmiş olması gerekmez.⁷⁰

Soykırım sözleşmesinin 9. maddesinde Soykırım sözleşmesinin uygulanması ve yerine getirilmesi için bir anlaşmazlık çıktığında uyuşmazlığın taraf devletlerden birinin talebi üzerine Uluslararası adalet divanı önüne getirilebileceği düzenlenmiştir. Taraf devletlerin soykırım teşkil eden fiillerden devletlerin sorumluluğu dahilinde yükümlü olması hususu uluslararası hukuk tarafından kabul edilmiştir. Soykırım suçundan dolayı devletlerin sorumluluğu bireysel sorumluluk konusundan ayrı olmasına rağmen, her iki tip sorumluluk arasında yakın ilişki olduğu gerçeği de göz ardı edilmemelidir. Bireysel sorumluluk ile herhangi bir devletin sorumluluğu hususu doğrudan doğruya ilişkilendirilemese de her halükarda bireysel sorumluluk vardır.⁷¹

⁷⁰ KILIÇ, s. 629.

⁷¹ BAŞAK, s. 75-76.

ii. İnsanlığa Karşı Suçlar

İnsanlığa karşı suçlar Roma Statüsünün 7. maddesinde ayrıntılı bir şekilde düzenlemeye tabi tutulmuştur. Bu maddeye göre

“İnsanlığa karşı suçlar

1. Bu Statünün amaçları bakımından “insanlığa karşı suçlar”, herhangi bir sivil nüfusa karşı yaygın veya sistematik bir saldırının parçası olarak işlenen aşağıdaki fiilleri kapsamaktadır:

(a) Öldürme;

(b) Toplu yok etme; (c) Köleleştirme;

(d) Nüfusun sürgün edilmesi veya zorla nakli;

(e) Uluslararası hukukun temel kurallarını ihlal ederek, hapsedme veya fiziksel özgürlükten başka biçimlerde mahrum etme;

(f) İşkence;

(g) Irza geçme, cinsel kölelik, zorla fuhuş, zorla hamile bırakma, zorla kısırlaştırma veya benzer ağırlıkla diğer cinsel şiddet şekilleri;

(h) Paragraf 3’te tanımlandığı şekliyle, her hangi bir tanımlanabilir grup veya topluluğa karşı, bu paragrafta atıf yapılan her hangi bir eylemle veya Mahkemenin yetki alanındaki her hangi bir suçla bağlantılı olarak siyasi, ırki, ulusal, etnik, kültürel, dinsel, cinsel veya evrensel olarak uluslararası hukukta kabul edilemez diğer nedenlere dayalı zulüm;

(i) Kişilerin zorla kaybedilmesi;

(j) Apartheid (İrk ayrımcılığı) suçu;

(k) Kasıtlı olarak ciddi ıstıraplara ya da bedensel veya zihinsel veya fiziksel sağlıkta ciddi hasara neden olan benzer nitelikteki diğer insanlık dışı eylemler.

2. 1. paragrafın amaçları bakımından:

(a) “Herhangi bir sivil topluluğa yöneltilmiş saldırı”, devlet ya da kurumsal bir politikanın uzantısı ya da bu politikanın daha da ileri götürülmesine yönelik olarak 1. paragrafta belirtilen eylemlerin herhangi bir sivil topluluğa karşı müteaddit kereler yapılması anlamına gelir;

(b) “Toplu yok etme”, nüfusun bir bölümünü yok etmek amacıyla, yiyecek ve ilaca erişimden mahrum bırakmanın yanı sıra yaşam koşullarını kasten kötüleştirmeyi de içerir;

(c) “Köleleştirme”, kadın ve çocuklar başta olmak üzere, bir kişi üzerinde sahiplik hakkına dayalı yetkilerin, insan ticareti dahil kullanılması anlamına gelir;

(d) “Nüfusun sürgün edilmesi veya zorla nakli”, uluslararası hukukta izin verilen gerekçeler olmaksızın, bir yerde hukuka uygun olarak ikamet eden insanların zorla yerlerinden edilmeleri ya da başka zorlayıcı fiillerle yer değiştirilmeleri anlamına gelir;

(e) “İşkence”, hukuksal yaptırımların doğasına ve buna bağlı olarak kaynaklanan acı ve ıstırap hariç olmak üzere, gözaltında bulunan veya sanığın gözetiminde bulunan bir kişinin, fiziksel ya da zihinsel olarak şiddetli acı veya ıstırap çekmesini bilerek sağlama anlamına gelir;

(f) “Zorla hamile bırakma”, uluslararası hukukun ciddi bir şekilde ihlali veya bir topluluğun etnik bileşimini değiştirme amacıyla, bir kadının arzusu olmadan zorla hamile bırakılması anlamına gelir; ancak bu tanım, hiçbir şekilde hamileliğe ilişkin ulusal yasaları etkileyecek şekilde yorumlanamaz;

(g) “Zulüm”, bir grubun veya topluluğun, kimliğinden dolayı, uluslararası hukuka aykırı olarak, temel haklardan ağır bir şekilde mahrum bırakılması anlamına gelir;

(h) “Apartheid (Irk ayrımcılığı) suçu”, bir ırkın, başka bir ırk grubu veya grupları üzerinde, sistematik hakimiyet ve baskı kurmaya yönelik kurumsal bir rejim çerçevesinde ve bu rejimi koruma amacıyla işlediği ve 1. paragrafta sözü edilen insanlık dışı fiiller anlamına gelir;

(i) “Kişilerin zorla kaybedilmesi” bir devlet veya siyasi bir örgüt tarafından ya da onların yetkisi, desteği ve bilgisi dahilinde, kişilerin gözaltına alınması, tutuklanması veya kaçırılmasını takiben, bu kişilerin uzunca bir süre, kanun korumasından uzak tutulması amacıyla, nerede oldukları ve akıbetleri hakkında bilgi vermeyi reddetme ve bu kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakıldıkları bilgisini inkar anlamına gelir;

3. Bu Statünün amacı bakımından “cinsiyet” toplumsal bağlamda, kadın ve erkek olmak üzere iki cinse atıf yapmaktadır.

“Cinsiyet” terimi, yukarıda açıklanandan başka bir anlam taşımamaktadır.”

Statünün 7. maddesinde her bir insanlığa karşı suçun tanımlanması yapılmıştır. Sayılan bu suçların tespitinde bireysel suçları değil, herhangi bir sivil topluluğa karşı geniş çapta veya sistematik bir saldırının parçası olarak işlenen ve maddede sayılan eylemlerin dikkate alınması gerekmektedir.⁷²

Ayrıca, insanlığa karşı suçlar, herhangi bir sivil halka yöneltilmiş yaygın ve sistematik bir saldırının parçası olarak belirtilen fiil veya fiillerin işlenmesi halinde oluşacaktır. Ancak failin bu saldırının bilincinde olması gerekir. Söz konusu fiillerin yaygın ve sistematik bir saldırının parçası olması yetmekte, ayrıca, Nürnberg Statüsünde ve Eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünde olduğu gibi, bir silahlı çatışmanın varlığı şartı aranmamaktadır. Bu bakımdan Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü ile benzerlik taşımaktadır.⁷³

Maddeye göre herhangi bir sivil topluluğa karşı yaygın veya sistematik bir saldırının parçası olduğu bilinerek maddede sayılan fiillerden birinin gerçekleştirilmesi halinde suç işlenmiş olacaktır. Sistematiklik, suçun bir plan veya politika çerçevesinde işlenmesini; yaygınlık, mağdur insan sayısının çok olmasını ifade eder.⁷⁴

iii. Savaş Suçları

Savaş suçları Roma statüsünün 8. Maddesinde düzenlenmiştir. Tarih boyunca savaşlarda masum insanların öldürülmesi, işkence görmesi, gerek maddi gerek manevi olarak insanlık dışı muamelelere tabi tutuldukları bir gerçektir. İşte bu madde ile savaş sırasında vuku bulan silahlı çatışmaların tarafları arasında, en azından asgari insancıl hukuk standartları oluşturulmak istenmiştir. Silahlı çatışma içinde bulunanların birbirlerine karşı ve çatışma dışında kalan kişilere yönelik uygulanacak

⁷² ŞEN, s. 93.

⁷³ BAYILLIOĞLU, s. 80.

⁷⁴ Akt. KILIÇ, s. 630, William A. Schabas, Genocide In International Law, Cambridge University Press, Cambridge, 2000, s. 171.

kurallarının nelerden ibaret olduğunu ortaya koymak amacıyla yasaklanan fiiller savaş suçlarını oluşturur.⁷⁵

Savaş suçları Uluslararası Ceza Mahkemesi statüsünün 8. maddesine göre şu şekilde düzenlenmiştir: 1949 tarihli Cenevre sözleşmelerinin ciddi bir şekilde ihlali, mevcut uluslararası hukuk çerçevesinde uluslararası savaş hukukuna uygulanabilir diğer önemli yasa ve geleneklerin ihlalleri; uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalarda, 1949 tarihli sözleşmelerin ortak 3. maddesinin ciddi ihlalleri olmak üzere üç başlık altında düzenlenmiştir. Bu maddeden anlaşılacağı üzere madde hem uluslararası çatışmalarda hem de uluslararası olmayan silahlı çatışmalarda uygulama alanı bulacaktır. Uluslararası silahlı çatışmalar esnasında işlenebilecek otuz dört ve uluslararası nitelikte olmayan çatışmalarda uygulanabilecek on altı cezalandırılabilir suç tipi öngörülmüştür.⁷⁶

Görüleceği üzere sözleşmenin 8. maddesi, uzun bir liste ve sıralama yapmış, savaş suçları sayılacak fiilleri tanımlamıştır. Her somut olayın özellikleri dikkate alınarak “suçta kanunilik” prensibi çerçevesinde, somut olayda işlendiği iddia olunan fiilin 8. maddede tanımlanmış olan suçlardan birine karşılık gelip gelmediği araştırılmalıdır.⁷⁷

iv. Saldırı Suçu

Tarih boyunca devletler birbirleriyle toprak, zenginlik, itibar ve güç için savaşmışlar ve devletlerin savaş yapma hakkına sahip oldukları uzun süre kabul edilen bir ilke olmuştur. Hasım devletlerden birisinin diğer devleti yok edebilecek kadar güçlenme imkanına sahip olmasının savaş yapma hakkını devlete verdiği, bunun tıpkı bireylerde olduğu gibi devletlerde de olan kendini koruma güdüsünün sonucu olduğu söylenmiştir.⁷⁸

⁷⁵ BAŞAK, s. 170.

⁷⁶ KILIÇ, s. 631.

⁷⁷ ŞEN, s. 98.

⁷⁸ Charles L. Montesquieu, Kanunların Ruhu Üzerine (Çev:Fehmi Baldaş), İstanbul, 1998, s.140;KILIÇ, s. 632.

Özellikle ikinci dünya savaşından sonra devletlerin barışı koruma amacına yönelmeleri bu şekildeki görüşü tamamen dışlamış, barışa karşı işlenen suçların cezalandırılması gereğinin benimsenmesini sağlamıştır. Saldırı suçu, 1974 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından: “Bir devletin diğer bir devletin egemenliğine, toprak bütünlüğüne, siyasi bağımsızlığına karşı silah kullanması veya Birleşmiş Milletler kurucu antlaşmasına aykırı düşen herhangi bir yola başvurmaması” şeklinde tanımlanmıştır. Birleşmiş Milletlerce yapılan bu tanımda devletlerin uluslararası sorumluluğu esas alınmıştır. Uluslararası Ceza Mahkemesinin devletler üzerinde yargı yetkisi olmadığından suçun tanımı yapılırken gerçek kişi merkezli bir tanım yapılacaktır.⁷⁹

30 Mayıs-11 Haziran 2010 tarihleri arasında Uganda'nın başkenti Kampala'da düzenlenen UCM Gözden Geçirme Konferansı'nda Saldırı suçunun unsurlarının belirlenmesi konusundaki BM görüşmeleri sonucu ortak bir tanıma ulaşılmıştır. Buna göre “saldırı suçu”, bir Devletin siyasi veya askeri eylemlerini etkili biçimde kontrol edebilme veya yönetebilme konumunda bulunan bir kimse tarafından, karakteri, ağırlığı ve boyutu itibariyle Birleşmiş Milletler Şartı'nı açıkça ihlal eden bir saldırı fiilinin planlanması, hazırlanması, başlatılması veya icrasını ifade eder. Ayrıca sözleşmeye taraf devletler, Kampala'da aldıkları bir başka karar ile saldırı suçu konusunda UCM'nin yargılama yetkisini 2017 yılı sonrasına ötelediler. Bunun nedeni, bu suç ile sorunu olan devletlere zaman kazandırmak, 2017 yılına kadar bu suç ile sorunu olan devletlere sorunlarını çözmeleri için fırsat yaratmaktır.⁸⁰

Suçtu doğuran fiil devletin sorumlu tutulacağı saldırı eyleminde silahlı kuvvet kullanılmasıdır. Gerçek kişilerin sorumlu olacağı saldırı

⁷⁹ TÖNGÜR, s. 45; KILIÇ, s. 632; “Diğer taraftan, bilhassa ikinci dünya davasının sebep olduğu tahribat bu kaygıyı daha çok arttırmış ve devletlerin sulhun temini için egemenliklerinden vazgeçmeye razı olduklarını yazılı bir şekilde anayasalarında da taahhüt etmelerine sebep olmuştur.” ÖZMAN, Aydoğan, Devletlerin Egemenliği ve Milletlerarası Teşekküller, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Ankara, 1965, c. 22, s. 115.

⁸⁰ KURŞUN, Günal, 101 Soruda Uluslar Arası Ceza Mahkemesi, Ankara, 2011, s. 14, http://www.iccnw.org/documents/101_questions_on_the_ICC_Gunal_Kursun_Sept_2011_BOOK.pdf, 30.12.2012, 15:45.

suçunda ise suçu doğuran fiil ilgili kişinin silahlı kuvvet kullanımını planlaması hazırlaması, başlatması, sürdürmesi veya bunlara ilişkin genel bir plana ya da komploya katılması olacaktır.⁸¹

b. Kişi Bakımından Yargı Yetkisi

Uluslararası Ceza Mahkemesi roma statüsünün yirmi beşinci maddesine göre gerçek kişiler üzerinde yargı yetkisine sahiptir. Devletler ve tüzel kişiler üzerinde yargı yetkisi söz konusu değildir. Statünün yirmi altıncı maddesine göre ise On sekiz yaşından küçük gerçek kişiler mahkemenin yargı yetkisine giren suçlar bakımından tam ehliyetsiz sayılmışlardır. Özellikle mağduriyetin giderilmesi noktasında Uluslararası Ceza Mahkemesi çok ciddi bir ilerleme kaydedebilecek iken tüzel kişiler üzerinde yetkisiz bırakılmıştır. Amerika Birleşik Devletlerinin uluslararası müdahalelerinin büyük bir ayağını uluslararası özel güvenlik hizmeti veren şirketler oluşturmaktadır. Bu şirketler işgal politikası gereği her türlü faaliyette etkin hizmet vermekte ve çok ciddi insan hakları ihlalleri gerçekleştirmektedir. Uluslararası Ceza Mahkemesinin sadece gerçek kişileri yargılama yetkisi, mağduriyetin giderilmesi noktasında tam olarak etkinlik gösterememesi sonucunu doğurmaktadır.⁸²

Mahkeme statüsü, failler arasında ülke içindeki mevkilerinden dolayı bir ayırım yapmamıştır. Mahkemede siyasi liderler, komutanlar ve bunların yönetiminde veya komutası altında bulunanlar yargılanır. Bu itibarla özellikle devlet başkanlarının ve üst düzey yöneticilerinin devlet egemenliği dolayısı ile kendilerine verilmiş dokunulmazlıkları bertaraf edilmektedir.⁸³

⁸¹ “Saldırı suçunda eylem unsurunun niteliği konusunda Nuremberg ve Tokyo Statülerindeki tanım ile UCM hazırlık çalışmalarında ortaya konan teklifler, belgelerin yaptıkları tanımlar arasında farklılıklar olduğu görülmektedir.” ACER, Yücel, ‘Uluslararası Hukukta Saldırı Suçu Kavramının Temel Unsurları: Tanım Çalışmaları Ve Yansımalar’, **Uluslararası Hukuk Ve Politika**, Y. 1, S. 3, 2005, s.34; KILIÇ, s. 632.

⁸² KLABBERS, s. 222; BERLİN, s. 90.

⁸³ TÖNGÜR, s. 46.

c. Yer İtibariyle Yetki ve Güvenlik Konseyinin Bir Durumu Mahkemeye Havale Etmesi

Uluslararası Ceza Mahkemesinin yer itibariyle yargı yetkisi Roma statüsünün 12. maddesinde düzenleme alanı bulmuştur. Buna göre:

“Bir devlet, bu Statüye taraf olmakla, 5. maddede bahsi geçen suçlarla ilgili olarak Mahkemenin yargı yetkisini kabul etmiş olur.

2. Aşağıdaki devletlerden bir veya daha fazlası Statüye taraf ise ya da 3. paragrafa uygun olarak yargı yetkisini tanımış ise Mahkeme 13. maddenin (a) veya (c) bentleri ile ilgili olarak yargı yetkisini kullanabilir:

(a) Toprakları üzerinde sorun teşkil eden olayın meydana geldiği devlet ya da suç, bir uçak veya gemide işlenmiş ise gemi veya uçağın kayıtlı bulunduğu devlet;

(b) Suçlanan kişinin vatandaşı olduğu devlet.

3. Bu Statüye taraf olmayan devletin 2. paragrafa göre kabulü aranıyorsa, o devlet Mahkeme Yazı İşleri Dairesi'ne sunacağı bir bildirme ile suç konusu olayla ilgili olarak, Mahkemenin yargı yetkisini kabul edebilir. Kabul eden devlet 9. Bölüm'e uygun olarak erteleme ya da istisna olmaksızın Mahkeme ile işbirliği yapacaktır.”

Görüleceği üzere madde, mülkîlik ve şahsîlik sistemlerini öngörmüş, suçun taraf devletlerden birinin topraklarında veya taraf devlet vatandaşlarından birisi tarafından işlenmesi hallerinde mahkemeyi yetkili kılmıştır. Roma konferansı sırasında Almanya tarafından insanlığa karşı suçlar, soykırım ve savaş suçları bakımından Uluslararası Ceza Mahkemesinin evrensel yargı yetkisine sahip olması önerilmiş fakat kabul edilmemiştir.⁸⁴

Uluslararası Ceza Mahkemesinin kuruluş sürecinde, Uluslararası Hukuk Komisyonunun hazırladığı taslak metinde olduğu gibi, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin Uluslararası Ceza Mahkemesine “davaları” havale edebilmesi gerektiği savunulmuştur. Ancak hazırlık müzakereleri sonucunda, davaların havale edilmesi seçeneği reddedilmiş ve dar manada mesele geniş manada durum kavramı kapsamına girecek

⁸⁴ “Alman teklifi başlangıçta biraz taraftar bulsa da daha sonra genel kabule mazhar olamadığı için geri çekilmiştir.”, BAŞAK, s. 60-61.

hususların Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyince, Uluslararası Ceza Mahkemesine Havale edebileceği ifade edilmiştir. Ancak Roma Konferansı müzakerelerinin sonuna doğru, Roma statüsünde yer alan şekliyle düzenlemeden anlaşılması gerekenin, meseleden ziyade durumun Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyince Uluslararası Ceza Mahkemesine havale edilebileceğidir.⁸⁵

Görülebileceği üzere Roma Statüsüne göre mahkemenin evrensel yargılama sistemi uyarınca yargılama yapabilmesi yalnızca Güvenlik Konseyinin bir durumu mahkemeye havale etmesi halinde söz konusu olacaktır.⁸⁶

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin Birleşmiş Milletler Şartının VII. Bölümü dahilinde hareket edip belli bir bölgede işlenen uluslararası suçlarla ilgili olarak spesifik bir ad hoc yani özel yetkili bir mahkeme kurma yetkisi mevcudiyetini devam ettirmektedir. Eğer bir ad hoc mahkeme kurma yetkisi kullanılırsa suç fiillerinin işlenmesiyle ilgili olan devletler rıza gösterse de göstermese de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin bu kararı bağlayıcı hüküm ifade edecektir.⁸⁷

d. Zaman İtibariyle Yetki

Roma statüsünün on birinci maddesi zaman bakımından yargı yetkisini düzenlemektedir. Buna göre:

“1. Mahkeme, bu statünün yürürlüğe girmesinden sonra işlenen suçlar üzerinde yargı yetkisine sahiptir.

2. Eğer bir Devlet, Statü yürürlüğe girdikten sonra bu Statü’ye taraf olursa; 2. maddenin 3. paragrafına göre devlet tarafından bir bildirimde bulunulmadıkça, Mahkeme o devlet için yargı yetkisini sadece Statü’ye taraf olduktan sonra işlenen suçlar için kullanabilir.”

Görülebileceği üzere mahkeme statünün yürürlüğe girdiği tarihten sonra işlenen suçlarda yargı yetkisine sahip olacaktır. Bu tarihten önce işlenen suçlar bakımından mahkemenin yargı yetkisi kullanması söz konusu değildir.

⁸⁵ BAŞAK, s. 67.

⁸⁶ KILIÇ, s. 633.

⁸⁷ BAŞAK, s. 66.

Roma Statüsünün yüz yirmi dördüncü maddesinde zaman bakımından uygulamada, taraf olan devletin yayınlacağı bir bildiriyle divanın yetkisini statünün yürürlüğe girdiği tarihten itibaren başlatabileceğini düzenlemiştir. Buna göre: 12. maddenin 1. paragrafına bakılmaksızın, bir devlet bu statüye taraf olurken, tüzüğün kendisi bakımından yürürlüğe girmesinden itibaren 7 yıllık bir süre ile bir suçun, kendi uyrukları tarafından veya kendi ülkesinde işlendiği ileri sürüldüğü zaman 8. maddede öngörülen suçlara ilişkin olarak Mahkeme'nin yargı yetkisini kabul etmediğini ilan edebilir.

Sözleşmeye katılma yoluyla taraf olan bir devlet, savaş suçları bakımından mahkemenin yargı yetkisi kullanmasını yedi yıl süreyle erteleyebilir.⁸⁸

e. Güvenlik Konseyinin Soruşturmayı Veya Davayı Erteleme Yetkisi

Roma statüsünün on altıncı maddesi zaman bakımından yargı yetkisini ilgilendiren bir düzenlemeye sahiptir. Buna göre: Soruşturmanın ya da davanın ertelenmesi Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin VII. bölümüne dayanarak aldığı karar dahilinde, Mahkeme'den talepte bulunmasından itibaren 12 ay süreyle, bu statüye dayanarak hiçbir soruşturma veya dava açılmaz veya açılan bir davaya devam edilemez; talep, aynı koşullar altında Konsey tarafından yenilenebilir.

E. BM GÜVENLİK KONSEYİNİN TALEBİ ÜZERİNE SAVCININ BİLGİLENDİRME YÜKÜMLÜLÜĞÜ VE GÜVENLİK KONSEYİNİN SAVCININ KARARINI YENİDEN DEĞERLENDİRME İSTEMİ

Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü'nün 13. maddesi, bir veya birden fazla suçun işlenmesi halinde bu durumun, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin VII. bölümüne uygun olarak hareket eden BM Güvenlik Konseyi tarafından, Mahkeme savcısına bildirilmesini düzenlemektedir. Buna göre mahkemenin yargılama mekanizmasının kimler tarafından harekete geçirilebileceği belirtilmiştir. Güvenlik Konseyinin başvuruda bulunabilmesi, Birleşmiş Milletler Antlaşmasının

⁸⁸ KILIÇ, s. 634.

7. bölümü uyarınca evrensel barış ve güvenliği sağlama amacıyla hareket etmesiyle mümkün kılınmıştır.⁸⁹

Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma statüsünün 53. maddesine göre savcının Güvenlik Konseyini, verdiği karar hakkında bilgilendirme yükümlülüğü vardır. 14. maddeye göre, olayı Mahkemeye intikal ettiren devlet veya 13. maddenin (b) paragrafına göre Güvenlik Konseyi'nin talebi üzerine, Ön Dava Dairesi, Savcının 1. ve 2. paragraflarda belirtilen takibata devam etmeme kararını gözden geçirmesini ve Savcıdan kararını tekrar ele almasını isteyebilir⁹⁰.

F. GÜVENLİK KONSEYİNİN ERTELEME YETKİSİ

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin bağımsızlığının kabul edilmesine rağmen, Güvenlik Konseyi'ne, statünün 16. maddesiyle soruşturma ve yargılamaları bir yıl süreyle erteleme yetkisi verilmiştir. Nitekim Amerika Birleşik Devletleri'nin baskısıyla Bosna'da görev yapan barış gücü askerleri bakımından soruşturma açılmasına bir yıl süreyle ara verilmiştir. Bu durum mahkemenin bu özelliğiyle politik etkilere ne kadar açık olduğunun iyi bir göstergesi olmuştur.⁹¹ Mahkeme uluslararası hukuk tüzel kişiliğine sahiptir. Bu özelliğiyle mahkeme uluslararası antlaşmalar yapabilir, uluslararası hukukun diğer kişileriyle diplomatik ilişki kurabilir. Mahkemenin tüzel kişiliği statüye taraf olsun olmasın her devlet açısından geçerlidir.⁹²

⁸⁹ “Mahkemenin yargı yetkisini kullanabilmesi için suçun, taraf devletin kendi ülkesinde veya kendi vatandaşı tarafından işlenmiş olması ve 17. maddedeki koşullarında gerçekleşmesi gerekecektir.” YENİSEY, s. 128-129.

⁹⁰ Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Tüzüğü, 53. Madde

⁹¹ ERDAL Selcen, Uluslararası Ceza Mahkemesinin Devlet Egemenliğine Etkisi, Ankara, 2010, s. 146.

⁹² KILIÇ, s. 627.

**G. GÜVENLİK KONSEYİNİN BİR DURUMU SAVCILIĞA
HAVALE EDEBİLME YETKİSİ VE MAHKEMENİN,
ROMA STATÜSÜNE TARAF OLMAYAN DEVLETLERİN
VATANDAŞLARI ÜZERİNDE YARGI YETKİSİ
AÇILARINDAN KONUNUN İNCELENMESİ**

Daha önce belirtildiği üzere Roma Statüsünün 14. maddesi Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Uluslararası Ceza Mahkemesinin yargılama mekanizmasını harekete geçirebilme yetkisine sahiptir. Güvenlik Konseyi'nin Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne bir uyuşmazlığı taşıması Birleşmiş Milletler Kurucu Antlaşması'nın 7. bölümü uyarınca uluslararası barış ve güvenliği koruma amacıyla hareket etmesine bağlıdır.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde soruşturma başlatmak için savcılığa başvurma yetkisinin verilmesi devletlerin egemen eşitliği ilkesine aykırı olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir.⁹³

Devletlerin egemenliği yönünden asıl sorunu yaratacak olan Güvenlik Konseyi'nin dava açması halinde statünün 12. maddesinde yazılı olan ön koşulların aranmayacak olmasıdır. Güvenlik Konseyi, Roma Statüsüne taraf olmayan bir devlet hakkında da mahkemeye suç duyurusunda bulunabilecek ve mahkeme yargılama yapabilecektir.

Nitekim Güvenlik Konseyi 1593 sayılı kararıyla Darfur'daki durumu Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne havale etmiştir. Roma Statüsüne taraf olmayan Sudan vatandaşları üzerinde mahkeme böylece yargı yetkisine sahip olmuştur.⁹⁴

Bu durumda herhangi bir devletin vatandaşı devletin statüsüne taraf olmadığı uluslararası bir mahkeme tarafından yargılanacaktır. Uluslararası hukuk kriterleri bakımından bir devletin taraf olmadığı uluslararası nitelikteki bir sözleşmeye uymasını istemek hilafı akıldır. Herhangi bir devlet bakımından o devletin taraf olmadığı bir antlaşma ile yükümlülük yüklenmesi mümkün değildir. Uluslararası bir mahkemenin devlet hakkında yargılama yapabilmesi, o devletin rızasına bağlıdır. Bu

⁹³ ERDAL, s. 143.

⁹⁴ ERDAL, s. 144.

rıza Uluslararası Ceza Mahkemesi bakımından Roma Statünün kabulüyle veya geçici olarak yargılama yetkisinin tanınmasıyla açıklanabilir. Bir kişinin, tâbi olduğu, vatandaşlığında bulunduğu veya sığınmacı konumunda bulunduğu devletin, yargı yetkisini kabul etmediği bir mahkeme tarafından yargılanması, ulusal egemenlik anlayışını hiçe saymak demektir. Ayrıca Uluslararası Ceza Mahkemesi, Birleşmiş Milletlerin bir organı olarak kurulmamıştır. Bu durum doğal olarak Birleşmiş Milletler üyesi devletlerin tümünün mahkemenin yargı yetkisini kabul etmiş olmadığını göstermektedir.⁹⁵

SONUÇ

Hukuki nitelik bakımından devlet egemenliği bir çeşit sözleşme olarak değerlendirilmiştir. Bu sözleşme seçim yolu ile hükümetlerin iş başına gelmesinde kendini gayet açık bir şekilde göstermektedir. Zira burada devlet başkanlığı, idare edecek ile idare edileceklerin anlaşmasına ve aradaki sözleşmeye dayanır. Günümüzde eskiye nazaran çok daha hızlı bir ivmeyle gelişen bir dünya düzeni mevcuttur. Teknolojik gelişmeler, kitle iletişim araçlarının gelişmesi, kitle imha silahlarının yıkıcı ve caydırıcı gücü, ekonomik krizlerin sadece olduğu ülkeyi değil tüm dünyayı tehdit etmesi günümüz dünyasının artık sınırlarına çekilmiş devlet geleneğinin yok olduğunu göstermektedir. Bu da artık devlet ile onun egemenliğini kabul eden yurttaşlarının arasındaki sözleşmenin de değiştiğini göstermektedir.

Tunus'ta özgürlük için kendini yakan bir gencin üç devlet başkanını veya diktatörü alaşağı eden bir akıma sebep olduğu günümüz, kelebek etkisinin artık çok daha hızlı bir şekilde ilerlediğini bizlere göstermektedir. Kelebek etkisi teorisine göre Çin'de kanat çırpan bir kelebek oluşturduğu enerji sebebiyle Amerika'da fırtınaya sebep olabilir. Artık hiçbir lider, hiçbir ticari veya askeri kuruluş, sadece kendi sınırlarındaki olaylarla ilgilenmemekte güvenliklerini ve çıkarlarını sağlamak için aktif dış politika izlemektedirler.

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin egemen devletlerin son derece yıkıcı sonuçları olan dış politikalarının gerçekleşmesi için bir araç olarak kullanılmamasını umut etmekteyiz. Kötüye kullanıldığı taktirde,

⁹⁵ ERDAL, s. 144.

Uluslararası Ceza Mahkemesi, bir mahkeme olmaktan çok bir silah olarak kabul edilebilecektir.

Kim tarafından yapıldığı veya yapılmasına izin verildiği belli olamayan onbir Eylül saldırıları, resmi olmayan rakamlara göre Afganistan ve Irak'ta toplam 400.000 masum sivilin katledilmesine sebep olmuş, II. Dünya Savaşında zafer uğruna üçyüzbin sivil tek seferde katletmekten çekinmeyen Amerikan kartelleri ve galip devletler, kendilerini, insan haklarının ve demokrasinin savunucusu, mazlum konumunda galiplerin adaletiyle davayı kazanmış olarak Dünyaya empoze etmişlerdir. Medeni Avrupa'nın tam ortasında bulunan Bosna'da Müslüman soykırımına fiili olarak destek vererek, soykırımı Dünya'nın gözü önünde kolaylaştıran ve yardım eden BM barış gücü askerleri, daha sonra ülkelerinden kahramanlık nişanı almışlardır.

Daha birçok örnekleri olan tezat kelimesinin bile ifade etmekte yetersiz kaldığı durumlar olduğu halde, herkes gibi umut ediyoruz ki, uluslararası bir ceza mahkemesinin kurulmuş olması, büyük çapta insancıl hukuk ihlallerinin azalmasında önemli rol oynayacaktır. Egemen devletlere verdiği tavizlere rağmen, Uluslararası Ceza Mahkemesi, insan hakları ihlalinde bulunan suçlular için her zaman büyük bir tehdit niteliğindedir. Bu açıdan Dünya barışının sağlanması ve devam etmesinde dürüst bir şekilde kullanıldığı takdirde olumlu etkisi olabilecektir.

KAYNAKLAR

ACER, Yücel, Uluslararası Hukukta Saldırı Suçu Kavramının Temel Unsurları: Tanım Çalışmaları Ve Yansımalar', Uluslararası Hukuk Ve Politika, Y. 1, S. 3, 2005, s. 15-42.

ALLEN, Buchanan, "From Nuremberg to Kosova"; Human Rights Legitimacy, And The Use Of Force, New York, 2010, s. 673-705.

ALİBABA, Arzu, Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kuruluşu', A.Ü.H.F.D., Ankara, 2000, c. 49, S. 1, s. 181-207.

ALSAN, Zeki, Bir Milletler Arası Ceza Divanı Kurulması İle İlgili Fikirler Ve Teşebbüsler', A.Ü.H.F.D., Ankara, 1951, c. 8, S. 1-2, s. 1-42.

AZARKAN, Ezeli, Nuremberg'den La Haye'ye Uluslararası Ceza Mahkemeleri, İstanbul, 2003.

- BAŞAK, Cengiz, Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uluslararası Suçlar, Ankara, 2003.
- BAKIRCIOĞLU, Önder, Self-Defence in International and Criminal Law, New York, 2011,
- BAYILLIOĞLU, Uğur , Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Türkiye, AÜHF Dergisi, Ankara, 2007, c. 56, S. 1, s. 56-122.
- BERLİN, Mark, From Pirates to Pinochet, The Politics of the Globalization of Law, Edited: Alison Brysk; New York, 2013.
- Charles L. Montesquieu, Kanunların Ruhuna Üzerine (Çev:Fehmi Baldaş), İstanbul, 1998.
- BEYAZIT, Özgür, Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Yetkisi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2008.
- ÇINAR, M. Fatih, Uluslararası Ceza Mahkemelerinin Gelişimi Işığında Uluslararası Ceza Divanı, Çanakkale, 2004.
- DÖNMEZER, Sulhi – ERMAN Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, c. 3, İstanbul, 1999.
- ERDAL Selcen , Uluslararası Ceza Mahkemesinin Devlet Egemenliğine Etkisi, Ankara, 2010.
- KARAKEHYA, Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uygulanabilir Hukuk, AÜHFD, Ankara, 2008, c. 57, S. 2, s. 133-163.
- LEPARD, Brian D., Customary International Law A New Theory with Practical Applications, New York, 2010.
- PARLETT, Kate, The Individual in the International Legal System, New York, 2011.
- PAZARCI, Hüseyin, Uluslararası Hukuk Dersleri, Ankara, 1999.
- PUBLISHERS, Martinus Nijhoff, The New International Law, Boston, 2010.
- KILIÇ, Ali Şahin, Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Devletlerin Egemenliği Üzerine Ulusal Egemenlik Odaklı Bir İnceleme, AÜHFD, 2009, c. 58, S. 3, s. 615-657.
- KLABBERS, Jan, International Criminal Law, International Law, New York, 2013.
- KURŞUN, Günal, 101 Soruda Uluslararası Ceza Mahkemesi, Ankara, 2011.
- ŞEN, Ersan, Uluslararası Ceza Mahkemesi, Ankara, 2009.
- TÖNGÜR, Ali Rıza, Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kapsamı ve Yargılama Hukuku, İstanbul, 2005.

TEZCAN, Durmuş, Uluslararası Suçlar ve Uluslararası Ceza Divanı, Hukuk Kurultayı, Ankara, 2000.

ÖNOK, R. Murat, Tarihi Perspektifiyle Uluslararası Ceza Divanı, Ankara, 2003.

ÖZMAN, Aydoğan, Devletlerin Egemenliği ve Milletlerarası Teşekküller, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Ankara, 1965, c. 22, s. 98-158

William W. Burke-White, Proactive Complementarity: The International Criminal Court and National Courts in the Rome System of International Justices, Harvard International Law Journal, c. 49, S. 1.

YENİSEY, Feridun, Uluslararası Ceza Divanı, İstanbul, 2007.

YILMAZ, Ejder, Hukuk Sözlüğü, Ankara, 2005.

YARARLANILAN İNTERNET SİTELERİ

http://www.ucmk.org.tr/images/belgeler/uluslararasi_ceza_mahkemesi_roma_statusu.pdf,

<http://www.washingtonpost.com/wp-srv/style/longterm/books/reviews/serbs.htm>;

<http://www.milliyet.com.tr/srebrenitsa-katliami-nedir--gundem-2086393/>

<http://chgs.umn.edu/museum/memorials/srebrenica/>